

Каламбет Я. І.,

кандидат філологічних наук, викладач кафедри філології та перекладу
Івано-Франківського національного технічного університету нафти й газу

ПРЕЦЕДЕНТНИЙ ТИПАЖ “KNIGHT OF THE ROUND TABLE”: ДИНАМІКА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ

Анотація. У статті вивчається прецедентний типаж артурівського дискурсу “Knight of the Round Table” у рамках антропоцентричної парадигми з урахуванням когнітивного та лінгвокультурного підходів. Увага зосереджується, по-перше, на концептуальній структурі прецедентної одиниці та її динаміці, по-друге, – на вирішенні питань, пов’язаних зі встановлення місця прецедентного типажу у системі культурно маркованих одиниць, що є вагомими для мовної картини світу етносу. В межах дослідження встановлюється, що концептуальні ознаки прецедентного типажу є актуальними впродовж шестисотлітнього існування Артуріани і є релевантними для процесів вторинної номінації в сучасному англійськомовному дискурсі.

Ключові слова: Артуріана, артурівський дискурс, прецедентний текст, прецедентний типаж, вторинна номінація.

Постановка проблеми. Вивчення артурівського дискурсу з точки зору сучасної лінгвістики базується на дослідженнях мови легенд про короля Артура та лицарів Круглого Столу, враховуючи стилістичні, семантичні, ономастичні та міфотворчі особливості тексту. Попри ряд праць міждисциплінарного характеру Т. Гріна [1], Д. Дея [2], О. Ладігіна [3], М. Жирарда [4], А. Комаринець [5], Ю. Серенкова [6], Ж. Ширяєвої [7], проблема встановлення місця прецедентних онімів в досліджуваному типі літературно-художнього дискурсу – артурівському, все ще потребує свого лінгвістичного опрацювання.

Актуальність теми зумовлена тенденцією до вивчення внутрішньої форми онімів, що входять до «золотого фонду» англійської лінгвокультури. Включення артурівського дискурсу до наукового обігу, з’ясування його лінгвокультурної специфіки висвітлення концептуальної природи прецедентних онімів, зокрема прецедентного типажу (далі – ПТ) визначення їх місця у процесах вторинної номінації – все це становить новий ракурс наукових досліджень.

Мета статті – з’ясувати природу прецедентного типажу “Knight of the Round Table” та встановити основні когнітивні ознаки, що вказуватимуть на динаміку концептуалізації цього прецедентного типажу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цикл легенд про короля Артура від початку створення первинного твору («Смерть Артура» Т. Мелорі) до сьогодення називається Артуріаною. Вона є вираженням явищем у культурному просторі Великої Британії V – XXI ст., оскільки виникає на основі культурних і мовленнєвих традицій, впроваджуючи свої канони та своєрідну систему прецедентних феноменів, що встановлюються на основі всіх творів про короля Артура. Тип художнього дискурсу, що утворює когнітивно-комунікативний континуум, конституційований текстами легенд про Короля Артура, які створено за усіма традиціями англійської ментальності відповідного історичного періоду і які характеризуються функціо-

нально-смісловою єдністю та системою особливих лексичних одиниць – прецедентних онімів, що беруть свої витoki з роману Т. Мелорі «Смерть Артура», – називаємо артурівським дискурсом [8].

«Смерть Артура» постає в Артуріані як джерело інтертекстуальності, оскільки будь-який з текстів артурівського дискурсу може тлумачитися як продукт його (роману) модифікації та пристосовуватися до нових лінгвокультурних умов. За таких обставин інтертекстуальність слід розуміти як дискурсивну категорію, яка вказує на ре- чи прокурсивний зв’язок тексту з культурою та є «нероздільним сигналом у знаковому просторі культури» [9]. Категорія інтертекстуальності передбачає перенесення ПО, зокрема прецедентного типажу, у нові тексти, забезпечуючи той зв’язок між ними, які формують артурівський дискурс.

В. Карасик і О. Дмитрієва ввели в концептологію поняття «лінгвокультурний типаж», що розуміється як «узагальнений образ особистостей, чия поведінка та чий ціннісний орієнтації істотно впливають на лінгвокультуру в цілому і є показниками етнічної та соціальної своєрідності суспільства» [10, с. 9] та як «модельна особистість» (еталонна чи ідеальна), яку можна досліджувати і чий поняттєва, асоціативно-образна і валоративна (актуально-оцінна) складові зафіксовані в мовленні [11, с. 86–89]. Понятійна складова відбиває денотативну співвіднесеність імені та встановлюється за допомогою лексикографічних та фахових джерел. Асоціативно-образна складова – сукупність знань, образів і асоціацій, що виникають у свідомості у зв’язку з тим чи іншим денотатом; вона об’єктивується через ті характерні ознаки прецедентних феноменів, що притаманні дискурсу Артуріани XVI – XXI ст., що може засвідчувати «обростання» прецедентних феноменів новими ознаками. Актуально-оцінна складова враховує ті цінності (ознаки прецедентних онімів, типажів, хрематонімів та топонімів), які актуалізуються в дискурсі XXI ст. і які можна встановити за допомогою Британського Національного Корпусу, що фіксує додаткові ознаки прецедентних феноменів на основі вторинної номінації. Таке «обростання» концептуальної структури новими ознаками конституює динаміку концептуалізації в артурівському дискурсі.

У дослідженнях артурівського дискурсу необхідним є виділення такого типажу, який позначатиме певний тип особистості, притаманної епосі правління короля Артура і буде культурно значущим для лінгвокультурної спільноти Великої Британії XV – XXI ст. Серед прецедентних типажів артурівського дискурсу найбільш вживаним і характерним для досліджуваної лінгвокультурної епохи є “Knight of the Round Table”.

Етимон лексеми „knight” вказує на такі основні атрибути цього типажу: чоловік, який володіє вмінням верхової їзди та носить при собі зброю з метою захисту знедолених та жінок. В розповідях про короля Артура подається різна кількість лицарів. В одних творах йдеться про дванадцять лицарів, в інших

їх кількість становить 150 і навіть 366. У першотворах згадується Круглий Стіл, який отожднюється зі столом під час Тайної Вечері, який мав тринадцять місць, дванадцять з яких були зайняті королем та його лицарями, а одне – пустувало, символізуючи цим зраду Юди. У творах XII – XIII ст. Круглий Стіл стає символом знаменитого «Лицарського Ордену», а в прецедентному творі Т. Мелорі «Смерть Артура» кількість лицарів становить 150 осіб, де також певний час одне місце було порожнім та призначеним для лицаря, який повинен зрадити короля, йдеться про Ланселота: „*When King Arthur heard of the coming of Guenever and the hundred knights with the Table Round, then King Arthur made great joy for her coming... Now, Merlin, said King Arthur, go thou and espy me in all this land fifty knights which be of most prowess and worship*” [12].

Енциклопедичні та фахові джерела тлумачать ПТ “Knight of the Round Table” як: 1) лицар, який був членом Круглого Столу короля Артура, сповідував закони Кодексу честі; 2) **герой артурівських легенд, який славився своїми подвигами в честь країни, дами серця, Ордену лицарів**; 3) один зі 150 лицарів Круглого Столу, які славилися відважністю, шляхетністю, вмінням постояти за королівство, даму серця, допомагати бідним та знедоленим.

До ознак, що формують асоціативно-образний шар ПТ “Knight of the Round Table”, належать:

Nobility. He is of all parties come of the best knights of the world and of the highest lineage; “And then they avoided their horses as noble knights”; “tracing and traversing as generous knights”; „the noble fellowship of the Round Table was King Arthur up borne”;

Courage. But knights were so courageous; the knights were both brave and mighty; and knights did marvelous deeds of arms; Then the brave knight set on them so fiercely; he broke their spears, he threw the knights save twain”;

Valour. Noble and renowned acts of humanity, gentleness, and chivalry; unless that Lancelot has more chivalry with him; men may see and learn the noble acts of chivalry; chaste, strong and gentle was my Galahad; But King Arthur was so courageous that there might not manner of knights let him to land;

Courtesy. And thou were the courteous knight that ever bare shield; Oh courteous Lancelot fulfill thy honorable friends last words;

Militancy. Our belligerent Arthur was here begotten; Ere Arthur land, the sea shall blush with blood, and all the strands with smoking slaughters reek; ye would have my head, and therefore ye shall lose yours, and with his sword lightly he smote off her head before King Arthur”;

Faith. His faith was brought to proof; „he blessed him and said, Jesus save my lord King Arthur, and King Uriens”; „...for I warn you plain, he that is not clean of his sins he shall not see the mysteries of our Lord Jesu Christ”; „Also I charge you that ye eat no flesh as long as ye be in the quest of the Sangreal, nor ye shall drink no wine, and that ye hear mass daily any may do it; So God me help, said the knight; Then King Arthur and all the kings and knights kneeled down and gave thankings and lovings unto God and to His Blessed Mother.

Ще одна ознака аналізованого прецедентного типажу є *love*, яка конститується понятійними ознаками: романтичних стосунків між протилежними статями (*his love for Yseult was no secret to her, and she made none of her attachment to Lancelot*), доброго ставлення (*King Arthur's Patience, Fortitude and Love*); поваги (*Within her love's respect; But Pelleas loved never after*

Sir Gawaine, but as he spared him for the love of King Arthur); теплих родинних стосунків (*his beloved brother, whose blissful union with Lidamia, would have completed his own happiness*), а іноді і негативною складовою «зрада коханим людям» (*and she loved another knight better than her husband King Uriens or King Arthur*).

Асоціативний шар ПТ “Knight of the Round Table” формується ознаками, що покладені в основу Кодексу Честі лицарів Круглого Столу: «захисник знедолених та жінок», «озброєний воїн», «відданий батьківщині та королю», тому очевидним є той факт, що асоціативний фон досліджуваного типажу складають предметні образи: «кінь та обладунки» („*There to, said La Beale Isoud, do our best, an das I can, said La Beale Isoud, I shall purvey horse and arm our for you at my device*”), «Дама серця» („*upon pain of your life that ye for sake my lady La Beale Isoud, and in no manner wise that ye draw not to her*»), «Круглий Стіл» („*Among the Knights of the Round-table, who went in quest of Laris; Simple knights of that Round Table which is the great sign of brother hood and true equality such is the love we bear him*”).

Визначальною ознакою для досліджуваного ПТ є *friendly relationship*, що в епоху лицарства сформувався на основі братерства лицарів Круглого Столу та не лише підтверджувалися дружніми відносинами згідно з Кодексом Честі, але й в соціальних умовах носили такий статус “*Tristan saw noon et hat night but two fellows Arthur and Lancelot*”, “*his friendship for Lancelot determined him to set out in his company for Camalot*”, “*Merlin friendly took up King Arthur, and rode for thon the knight's shores*”, “*these were the men of most fellow ship that were with him*”.

Синтагматичний аспект слів-репрезентантів „friend” дозволяє представити прототипний образ дружби в свідомості англійської мови як коштовної речі, цінність якої полягає в її цілісності (*worthy friend, honorable friend*), перевіреності стосунків (*old friends, friends of old, lifelong friend, most sincerest friend, true/truest friend*), рівні довіри (*valuable friend, best friend, trusted friend*), рольового відношення (*noble friend*), статусу в соціумі (*my/your/his/her friend, his friends and relations, the ties of friendship*), впорядкованості відносин (*lost a friend, be my friend, hold me for your friend, take his friendship for smth.*).

Встановлені оцінно-образні характеристики прецедентного типажу є вихідними для сучасної англійської лінгвокультури. Про це свідчать, зокрема, дані Британського Національного Корпусу [13], де зафіксовано 1053 випадки використання knight-номінацій, 236 з яких є “Knight of the Round Table” . ПТ, актуалізуючи ознаку *historicity / історичність*, зустрічається:

у художній літературі: „*One Pack were dressed up as Robin Hood and His Merry Men, another as the Knights of the Round Table, pulling along a dragon in chains*” [Moss 1988], etc.;

у публіцистиці: “*The mountains of Snowdonia have some marvellous tales to tell, many connected with King Arthur and his heroic Knights of the Round Table*” [Outdoor Action 1991], etc.;

у науковому стилі: *The IBM/Apple/Motorola alliance named its Texas headquarters Somerset, after the county in England where King Arthur and the knights of the Round Table planned their quest* [Unigram x.].

ПТ “Knight of the Round Table” відсутній в розмовному і офіційно-діловому стилях. Номінація “Knight of the Round Table” у BNC актуалізується в класичному значенні – «лицар Круглого Столу».

Як вторинна номінація “Knight of the Round Table” зустрічається в назвах медичної організації, рекреаційної організації, ігрового клубу, піротехнічної компанії, архітектурної фірми, бібліотечних фондів і релігійної асоціації.

Висновки. Отже, збагачення концептуальної структури прецедентного типу “Knight of the Round Table” на основі «обростання» новими ознаками в сучасних англомовних текстах засвідчує динаміку концептуалізації цієї прецедентної одиниці в артурівському дискурсі. Така динаміка підтверджується фактом збереження актуальності основних ознак прецедентних онімів упродовж шести століть і їх активним використанням в сучасних англомовних текстах як у своєму первинному, так і у вторинному номінуванні.

Запропонований підхід до аналізу прецедентних онімів артурівського дискурсу може в перспективі стати основою для досліджень інших прецедентних одиниць як у межах артурівського дискурсу, так і на матеріалі інших дискурсів та інших лінгвокультур.

Література:

- Green T. Concepts of Arthur / T. Green. – Stroud : Tempus, 2007. – 282 p.
- Day D. The Quest for King Arthur / D. Day. – London ; N. Y. : BSA, 1995. – 175 p.
- Ладыгин О. Легенды о короле Артуре и мифотворчество 20 века / О. Ладыгин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.countries.ru/library/mif/ladygina/3.htm>.
- Girouard M. The return to Camelot: Chivalry and the English gentleman / M. Girouard // Yale Univ. Press, 1981. – 314 p.
- Комаринец А. Энциклопедия короля Артура и рыцарей Круглого Стола / А. Комаринец. – М. : АСТ, 2001. – 293 с.
- Серенков Ю. «Артуровская легенда» как ключевой текст в культурном диалоге Великобритании и США 19 – 20 вв. : автореф. дис. ... докт. культ. наук : спец. 24.00.01 «Теория и история культуры» / Ю.Серенков ; Моск. гос. ун-т им. М. Ломоносова. – М., 2009. – 46 с.
- Шириева Ж. Легенда о короле Артуре в английском романе XX века: (на материале Т. Уайта и М. Стюарта) : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья» / Ж. Шириева. – Воронеж, 2008. – 171 с.
- Каламбет Я. Прецедентні оніми артурівського дискурсу: динаміка концептуалізації : автореф. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Я. Каламбет. – Львів, 2013. – 20 с.
- Лотман Ю. Текст у тексті / Ю. Лотман // Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. – Львів, 1996. – 434 с.
- Дмитриева О. Лингвокультурные типы России и Франции XIX в. : автореф. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.20 «Сравнительно-

историческое, типологическое и составительное языкознания» / О. Дмитриева. – Волгоград, 2007. – 48 с.

- Карасик В. Лингвокультурный типаж. / В. Карасик // Язык. Текст. Дискурс : межвуз. науч. альм. / под ред. проф. В. Манаенко. – 2007. – Вып. 5. – С. 86–89.
- Malory T. The Death of King Arthur / T. Malory [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.lib.rochester.edu/camelot/AUTHMENU.htm>.
- The British National Corpus [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://corpus.byu.edu/bnc/x.asp>.

Каламбет Я. И. Прецедентный типаж “Knight of the Round Table”: динамика концептуализации

Аннотация. В статье изучается прецедентный типаж артуровского дискурса “Knight of the Round Table” в рамках антропоцентрической парадигмы с учетом когнитивного и лингвокультурного подходов. Внимание сосредоточивается, во-первых, на концептуальной структуре прецедентной единицы и ее динамике, во-вторых, – на решении вопросов, связанных с установлением места прецедентного типажа в системе культурно маркирующих единиц, которые являются весомыми для языковой картины мира этноса. В пределах исследования устанавливается, что концептуальные признаки прецедентного типажа являются актуальными на протяжении шестисотлетнего существования Артурианы и релевантными для процессов вторичной номинации в современном англоязычном дискурсе.

Ключевые слова: Артуриана, артуровский дискурс, прецедентный текст, прецедентный типаж, вторичная номинация.

Kalambet Ya. Precedent onym “Knight of the Round Table”: the dynamics of conceptualization

Summary. The precedent onym of Arthur discourse “Knight of the Round Table” is studied within the anthropocentric paradigm taking into account cognitive and linguistic-cultural. Attention is concentrated, firstly, on the conceptual structure of precedent unit and its dynamics, secondly, – on the analyze is of the issue connected with these abolishment of the place of precedent onym in the system of in culturally biased units, which are influential for the lingual picture of ethnos. The research has proved that conceptual features of this precedent unit are relevant within six centuries and are important for the processes of secondary nomination in contemporary English-speaking discourse.

Key words: Arturiana, Arthur discourse, precedent text, precedent unit, precedent onym, secondary nomination.